

Nr. înreg. CJH 142833/21.11.2023

Se aprobă:
Borboly Csaba
Președinte

RAPORT DE SPECIALITATE

privind sarcina înregistrată cu numărul 18968 în sistemul TASK

având denumirea

Raport privind Situația Urbanistică a Cimitirului de Eroi din Valea Uzului de la anul 2011

• • •

*Prezentul raport este întocmit de **Lázár Ágnes***

din cadrul Direcției ARHITECT ȘEF

1. Introducere, obiectul raportului

Obiectul raportului constituie solicitarea președintelui de a verifica evoluția sarcinii: Raport privind Situația Urbanistică a Cimitirului de Eroi din Valea Uzului de la anul 2011

DOCUMENTAR Referitor la situația Cimitirului Eroilor Valea Uzului

ASPECTE GENERALE

Cimitirul din Valea Uzului reprezintă un important loc de comemorare pentru eroii militari căzuți în Primul și Al Doilea Război Mondial. Acest document are scopul de a analiza starea cimitirului și eventualele schimbări intervenite în peisajul urbanistic.

Onorarea memoriei eroilor care s-au sacrificat în timpul conflictelor armate, respectarea mormintelor lor indiferent de origine, credință sau naționalitate, protejarea locurilor de înmormântare și conservarea/restaurarea operelor comemorative de război reprezintă responsabilități fundamentale ale fiecărui stat. Aceste angajamente derivă din principiile și regulile dreptului internațional umanitar, din acordurile interguvernamentale relevante și din legislația națională în vigoare.

În prezent, în România, regimul juridic al mormintelor și operelor comemorative de război românești și străine este reglementat prin prevederile Legii nr. 379/2003 privind regimul mormintelor și operelor comemorative de război, cu modificările și completările ulterioare. Astfel, prin Hotărârea Guvernului nr. 635/2004 pentru aprobarea regulamentului de organizare și funcționare a Oficiului Național pentru Cultul Eroilor a fost înființat Oficiul Național pentru Cultul Eroilor, organul de specialitate al administrației publice centrale, aflat în subordinea Ministerului Apărării Naționale, care gestionează, la nivel național, domeniul mormintelor și operelor comemorative de război.

În conformitate cu prevederile art. 8 alin. (4) coroborate cu cele ale art. 37, lit. a) din Legea nr. 379/2003, consiliile locale ale comunelor și orașelor au obligația de a ține evidența detaliată a mormintelor și operelor comemorative de război situate pe raza lor teritorială și de a asigura protejarea, precum și punerea în valoare a acestora, prevăzându-și în bugete fondurile necesare în acest scop.

De asemenea, conform art. 22 lit. b) din actul normativ menționat, finanțarea activităților de înființare și protejare a mormintelor și operelor comemorative de război românești dispuse pe teritoriul național și care aparțin domeniului public sau privat al statului, se face din bugetele instituțiilor publice în a căror administrare se află, iar pentru cele care aparțin domeniului public sau privat al unităților administrativ-teritoriale, din bugetele acestora.

Potrivit prevederilor art. 14 alin. (1), art. 15 și art. 16 din Legea nr. 379/2003, modificarea suprafețelor pe care sunt amplasate, strămutarea, reamenajarea mormintelor de război străine sau orice intervenție asupra operelor comemorative de război străine aflate pe teritoriul României se face cu avizul Oficiului Național pentru Cultul Eroilor și cu respectarea legislației în domeniul autorizării construcțiilor.

ISTORICUL CIMITIRULUI EROILOR VALEA UZULUI

La 27 august 1916, România a declarat război Austro-Ungariei. În zona Valea Uzului a fost trimisă Divizia 61 de infanterie a Regatului Ungar. Misiunea lor a fost să încetinească înaintarea armatei române. Sub comanda generalului Erich von Falkenhayn, aliatul german al Monarhiei, armata a obținut victorii la Hátszeg, Nagyszeben, Persani și, în cele din urmă, la Brașov. Drept urmare, trupele române au fost alungate din teritoriul Regatului Ungar până pe 14 octombrie. La 15 octombrie, soldații unguri au trecut granița și s-au îndreptat spre Dârmanești. Aici au întâmpinat o rezistență puternică. Maghiarii au continuat să lanseze atacuri până pe 24 octombrie, dar nu au reușit să captureze Dârmanești. Pe parcursul acestor atacuri, ambele părți au suferit pierderi semnificative. Până pe 28 octombrie, ambele părți au primit întăriri din partea trupelor germane și rusești. Din noiembrie 1916, unitățile românești au fost înlocuite de armata rusă. Până în 1918, au mai avut loc câteva confruntări, dar la acea dată au mai luptat doar soldați austro-ungari, germani și ruși. Puterile Centrale au semnat pe 3 martie 1918 Tratatul de la Brest-Litovsk cu rușii, astfel că trupele ruse au fost rechemate. La 5 martie 1918, germanii au încheiat pace cu România, iar la 7 mai au semnat Tratatul de la București.

Primul soldat a fost înmormântat în cimitir la 17 octombrie 1916, pe nume Ozswald János. Între 28 martie și 8 august 1917, a fost întocmit un schiță a cimitirului. După Decizia de la Viena din 1940, în august 1940, Transilvania și, implicit, cimitirul Úzvölgy, au devenit din nou parte a Regatului Ungariei până în 26 august 1944, când Armata Roșie a ocupat teritoriul.

Ca urmare a Tratatului de la Trianon, Transilvania și, implicit, cimitirul, au fost atașate României. Conform schiței realizate de Societatea Cultului Eroilor Români în 1926-1927, în cimitir erau înmormântați 1.197 de soldați. Schița indică faptul că inițial erau înhumați 350 de soldați maghiari, la care s-au adăugat alți 847 de soldați din alte cimitire. Cu privire la soldații maghiari, în plus față de cei 350 deja înmormântați, documentul menționează înhumarea a 108 soldați maghiari cunoscuți și 336 de soldați maghiari necunoscuți. Astfel, în acel moment, cimitirul găzduia un total de 794 de soldați maghiari, reprezentând 66% din totalul înhumaților. De asemenea, documentul menționează 121 de soldați germani, 22 de soldați ruși, 3 de soldați sârbi, 2 de soldați austrieci și 2 de soldați italieni. În plus, se mai menționează că existau încă 242 de soldați eroi a căror naționalitate nu putea fi determinată. (Conform surselor italiene, în timpul lucrărilor la cimitir, cei doi soldați italieni au fost exhumați și înmormântați în cimitirul militar central italian din București.)

STAREA ACTUALĂ

De la sfârșitul celui de-al doilea război mondial până în zilele noastre, cimitirul a trecut printr-o degradare treptată. Mărcile de pe morminte au dispărut, iar multe monumente comemorative au fost lăsate în paragină. Conform unui recensământ românesc din 1988, în cimitir erau înhumați 1.306 eroi militari. Aceasta indică faptul că au avut loc mai multe înmormântări în cimitirul eroilor creat în 1916, fie în timpul celui de-al doilea război mondial, fie după acesta.

La începutul anilor 1990, semnele originale de pe morminte, monumentele și elementele gardului care înconjoară cimitirul erau cu greu vizibile.

În 2011, a început un proces de restaurare realizat de administrația locală a comunei Sânmartin, în parteneriat cu Erdélyi Kutatócsoport Egyesület. În prima etapă, au fost plasate 50 de cruci de lemn în cimitir, comemorând eroii militari maghiari din primul război mondial.

Între 2012 și 2015, administrația locală a adăugat încă 550 de cruci de lemn, cu sprijin financiar semnificativ din partea Ungariei. Cele 600 de cruci adăugate nu aveau nume și nu conțineau simboluri referitoare la Ungaria sau la militarii maghiari. Din cauza lipsei informațiilor precise privind amplasamentul mormintelor, crucile nu se suprapuneau exact peste locurile de odihnă ale soldaților înhumați. Astfel, cimitirul a devenit o zonă memorială în care crucile comemorau toți eroii militari înmormântați acolo. Odată cu plasarea crucilor, a fost renovată și o parte din

gard, orientată spre drum. Până în 2019, nici-o autoritate guvernamentală sau organizație din România nu a alocat resurse financiare pentru întreținerea cimitirului.

Lucrările de reabilitare al gardului au fost realizate conform Autorizației de Construire nr. 6/01.08.2014, emisă de Primăria Comunei Sânmartin, având ca obiect *Reabilitarea împrejurii Cimitirului Eroilor din Valea Uzului*.

Conform adresei Oficiului Național pentru Cultul Eroilor cu nr. 11443/2/01.07.2019 către Consiliul Județean Harghita, lucrările menționate au fost realizate fără avizul de specialitate al ONCE, așa cum prevăd art.14 alin. (1), art.15 și art. 16 din Legea nr. 379/2003.

Primăria Dărmănești

Pe 6 iulie 2018, Ministerul Culturii a aprobat, în cadrul programului Centenarul Marii Uniri, două proiecte propuse de primăria Dărmănești, unul dintre ele fiind cel privind „Reabilitarea Cimitirului Internațional al Eroilor situat în Valea Uzului, la limita cu județul Harghita”, și a alocat pentru acesta suma 65 000 de lei, deși terenul se află într-o dispută iar din punct de vedere legal aparține de comuna Sânmartin din județul Harghita.

Autorizația de construire a fost aprobată pe 17 decembrie 2018 de primăria Dărmănești, însă aceasta fără a respecta prevederile legale în domeniu. În urma unui control al Inspectoratului Regional în Construcții Nord-Est, emiterea autorizației nu avea arhivată dovada dreptului real asupra terenului, extrasul de carte funciară de informare actualizat, nu a fost solicitat avizul privind concepția artistică a monumentului de for public de la Ministerul Culturii și Identității Naționale, iar documentația tehnică nu a avut anexat planul de situație vizat de oficiul de cadastru. De asemenea, nu a existat nici avizul ONCE. Ministerul Culturii și Identității Naționale a considerat, de asemenea, ilegală autorizația de construcție.

Cu toate acestea și chiar dacă potrivit LEGII nr. 2 din 16 februarie 1968 cu modificările și completările ulterioare, cimitirul din Valea Uzului aparține de comuna Sânmartin, Harghita, folosindu-se de o adresă a oficiului de cadastru, Consiliul Local Dărmănești a adoptat pe 29 martie 2019 o hotărâre prin care a introdus cimitirul din domeniul privat în inventarul bunurilor care alcătuiesc domeniul public al orașului Dărmănești.

Primăria Dărmănești a efectuat construcția parcelei de cruci românești pe un teren încă în dispută, totodată nerespectând cadrul legal în vigoare prin lipsa unor avize, singurul document

disponibil fiind autorizația de construire eliberată chiar de primărie. De asemenea, autoritățile ungare, germane și austriece nu au fost contactate oficial înainte de începerea lucrărilor.

Lucrările menționate au fost realizate fără avizul de specialitate al ONCE, așa cum prevăd art.14 alin. (1), art.15 și art. 16 din Legea nr. 379/2003.

CONCLUZII

- Reabilitarea cimitirului de către Sânmartin au fost executate **cu acordul administrației cimitirului**, conform Legii 50/1991, ART.11, alin.1, lit.s, dar fără avizul de specialitate al ONCE așa cum prevăd art.14 alin. (1), art.15 și art. 16 din Legea nr. 379/2003.

Cimitirul din Valea Uzului este mixtă, există și morminte civile în acest cimitir, din acest fapt rezultă că acesta trebuie administrată conform Legii 50/1991.

Deoarece reabilitarea cimitirului între 2011-2015 a fost executată cu acordul administrației conform legii, aceste cruci **nu pot fi dărâmate** fără solicitarea proprietarului, în cazul de față, fără solicitarea Primăriei Sânmartin.

- Construirea parcelei de cruci românești de către Primăria Dărmănești au fost executate **fără acordul administrației cimitirului**, și fără avizul de specialitate al ONCE, așa cum prevăd art.14 alin. (1), art.15 și art. 16 din Legea nr. 379/2003. În acest caz putem vorbi de încălcări grave ale legii, se desfășoară anchete penale și în prezent.

PROPUNERE

Restaurarea cimitirului de către Primăria Sânmartin în asociere cu Consiliul Județean Harghita în conformitate cu prevederile art. 8 alin. (4) coroborate cu cele ale art. 37, lit. a) din Legea nr. 379/2003, consiliile locale ale comunelor și orașelor au obligația de a ține evidența detaliată a mormintelor și operelor comemorative de război situate pe raza lor teritorială și de a asigura protejarea, precum și punerea în valoare a acestora, prevăzându-și în bugete fondurile necesare în acest scop, totodată conform studiilor istorice, cu avizul ONCE, conform prevederilor art.14 alin. (1), art.15 și art. 16 al Legii nr. 379/2003.

Actele studiate

- **Legea 50/1991, ART.11, alin.1, lit.s**

(1) Se pot executa fără autorizație de construire/desființare următoarele lucrări care nu modifică structura de rezistență și/sau aspectul arhitectural al construcțiilor, cu excepția cazurilor în care acestea se execută la categoriile de construcții prevăzute la art. 3 alin. (1) lit. b):
s) lucrări de construcții funerare subterane și supraterane, **cu avizul administrației cimitirului;**

- **Legea 379/2003, ART. 15**

Modificarea sau strămutarea mormintelor ori a operelor comemorative de război se face cu avizul Oficiului Național pentru Cultul Eroilor.

- LEGEA nr. 2 din 16 februarie 1968 cu modificările și completările ulterioare.

Referințe

- [Oficiul Național pentru Cultul Eroilor](#), Fudulu Cătălin; „[Evidența centralizată a mormintelor de război din România](#)”, once.mapn.ro
- [Oficiul Național pentru Cultul Eroilor](#); [Documentar - Referitor la situația Cimitirului Eroilor Valea Uzului](#);
- uz-volgye.ro. „[Az Úz-völgyi katonai temető története](#)”. A Magyar hadisírgondozás.
-

Avizat,
Fülöp Otília
Arhitect Șef

Verificat,
Szebeni Melinda
Director executiv adjunct

Întocmit,
Lázár Ágnes
Consilier

Miercurea Ciuc, 14 noiembrie 2023

